

УДК 338.246:658.11
JEL O310

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ РЕГІОНУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

<http://orcid.org/0000-0003-0430-0820>

Білоус-Сергєєва Світлана Олександрівна, доцент кафедри економічної теорії та підприємництва, к.е.н, доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Дніпро, beloussergeeva.75@gmail.com

Svetlana Belous-Sergeeva, Ph.D., assistant professor Pryazovskyi State Technical University m. Dnipro

S. Belous-Sergeeva. Innovative entrepreneurship as a key factor in the development of a region in the post-war period.

The Ukrainian economy has been feeling the impact of war since 2014, which threatens to destroy everything that has been achieved in science, technology, and innovation. The unfavourable conditions of the military conflict, in particular, the decline in demand for some goods and services, high prices for energy resources, and disruption of relations with individual regions, have become significant challenges for business in Ukraine.

In the world of innovation entrepreneurship, it has long become one of the key economic development factors. There is also potential for the development of this direction in Ukraine. Still, it is necessary to find ways to support innovative projects and initiatives to accelerate economic development and post-war reconstruction of regions and the country.

The work considers the importance of innovative entrepreneurship for the development of regions in the post-war period. The article highlights the importance of an innovative approach to regional economic development. It indicates the main advantages that innovation entrepreneurship can bring to the region, such as increasing competitiveness, increasing production efficiency, improving infrastructure, attracting investment and supporting social development. Examples of successful innovation projects in Ukraine, which have given an impetus to the development of regional economies and can give a start in post-war reconstruction, are provided. The results of the study show that innovative entrepreneurship can become a key factor in the region's development in the post-war period and make a significant contribution to the country's socio-economic development.

Key words: innovative entrepreneurship; regional development; innovation; post-war period.

Білоус-Сергєєва С. О. Інноваційне підприємництво як ключовий фактор розвитку регіону у післявоєнний період.

Українська економіка ще з 2014 року відчуває вплив війни, яка загрожує знищити все, що було досягнуто у галузях науки, технологій та інновацій. Неприятливі умови воєнного конфлікту, зокрема зниження попиту на деякі товари та послуги, високі ціни на енергетичні ресурси, порушення зв'язків з окремими регіонами, стали серйозними викликами для бізнесу в Україні.

У світі інноваційне підприємництво давно стало одним з ключових факторів економічного розвитку. В Україні також є потенціал для розвитку цього напрямку, проте необхідно знайти способи підтримки інноваційних проектів та ініціатив, щоб прискорити економічний розвиток та післявоєнну відбудову регіонів та країни в цілому.

У роботі розглянуто значення інноваційного підприємництва для розвитку регіонів в умовах післявоєнного періоду. У статті висвітлено важливість інноваційного підходу у розвитку регіональної економіки та вказано на основні переваги, які інноваційне підприємництво може принести для регіону, такі як збільшення конкурентоспроможності, підвищення виробничої ефективності, покращення інфраструктури, залучення інвестицій та підтримка соціального розвитку. Наведено приклади успішних інноваційних проектів в Україні, які дали імпульс для розвитку регіональних економік та можуть дати старт у повоєнній відбудові. Результати дослідження свідчать про те, що інноваційне підприємництво може стати ключовим фактором розвитку регіону в післявоєнний період і внести вагомий внесок у соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: інноваційне підприємництво; розвиток регіонів; інновації; повоєнний період.

Постановка проблеми. Після війни розвиток регіонів України є важливим завданням для стабілізації економіки та покращення якості життя населення. У зв'язку з

дискусією щодо методів відновлення України після війни та шляхів залучення та використання необхідних фінансових ресурсів, дуже важливо проаналізувати успішні кейси відбудови країн у світі та адаптувати їх до реалій нашої країни. Важливість інноваційного елементу відновлення полягає не в простому поверненні до стану перед війною, а в повноцінній інноваційній розбудові та інтеграції України в Європейське співтовариство на основі сталого розвитку та з урахуванням Європейського зеленого курсу. У цьому контексті інноваційне підприємництво може відіграти ключову роль, забезпечуючи створення нових ринків, продуктів та послуг, що сприятимуть розвитку економіки регіонів та країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Значний науковий внесок у вивчення проблем інноваційного підприємництва зробили такі вчені: В. Зянько, М. Бойко, І. Павленко, С. Васильчак, Н. Пritуляк, М. Бабієнко, О. Витвицька, І. Гришова та інші.

Формулювання мети статті. Метою цієї статті є розглянути інноваційне підприємництво як один з основних факторів розвитку в післявоєнний період. Зокрема, розглянути переваги, які може принести інноваційне підприємництво для регіону, а також шляхи підтримки та розвитку інноваційного підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Інноваційне підприємництво передбачає застосування нових технологій, ідей для розв'язання проблем та створення нових можливостей. Інноваційне підприємство можна охарактеризувати як підприємство, яке займається комплексним новаторством, проводить науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи і / або закуповує нові продукти та / або технології. Воно на постійній основі впроваджує нові науково-технічні рішення для створення нових або вдосконалення існуючих продуктів, технологічних процесів та організації діяльності [1]. Таке підприємство має високий рівень фінансування інноваційної діяльності, володіє правами на інтелектуальну власність, розробляє, виробляє та реалізовує інноваційні продукти, обсяг випуску яких у грошовому вимірі становить більше 70% від загального обсягу виробництва [2].

На жаль, Україна вже довгий час не має ефективної стратегії в галузі інновацій, яка б була підтримана всіма вітчизняними інноваторами та експертними групами. Зараз ситуація може стати ще гіршою через війну, яка загрожує знищити те, що залишилося від нашої науки та інновацій у промисловому середовищі. Проте, водночас вона створює нові можливості.

Війна та кризові ситуації є каталізаторами розвитку інновацій та підприємництва. На прикладі інших країн, можна побачити, що саме у такі складні часи люди знаходять нові способи вирішення проблем та створення нових можливостей. Україна має потужний потенціал у галузі інноваційного підприємництва, зокрема у сфері інформаційних технологій та електроніки, а також у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики [1, 3].

Умови війни в Україні ставлять високі вимоги до інноваційного підприємництва, але в той же час вони можуть стимулювати розвиток нових технологій і ринків. Розробки компаній, які успішно функціонують в умовах війни, можуть мати важливе значення для розвитку економіки країни в післявоєнний період [4]. Ось кілька прикладів успішного інноваційного підприємництва в Україні:

Grammarly – український стартап, що створив онлайн-сервіс для перевірки граматики, орфографії та стилю англійських текстів. Заснований в 2009 році, сервіс отримав популярність у всьому світі та став одним з найуспішніших українських стартапів.

Компанії, які займаються інноваційним підприємництвом, можуть допомогти розвитку економіки України в післявоєнний період, забезпечуючи створення нових робочих місць, збільшення продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світовому ринку. Наприклад, компанія SoftServe, яка

займається розробкою програмного забезпечення, є одним з прикладів успішного інноваційного підприємства в Україні. Вона працює з провідними компаніями світу, що дозволяє залучати іноземні інвестиції та підвищувати рівень компетенції українських інженерів та розробників програмного забезпечення.

Ще одним прикладом є компанія “Rozetka”, яка є лідером електронної комерції в Україні. Ця компанія забезпечує зручний доступ до товарів для мільйонів клієнтів, працює з великою кількістю постачальників, що дозволяє підвищувати конкурентоспроможність вітчизняних виробників. “Rozetka” також створює робочі місця та вносить свій вклад у соціальний розвиток регіонів.

Отже, інноваційне підприємництво може допомогти Україні розвиватися у післявоєнний період, створюючи нові робочі місця, збільшуючи конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг на світовому ринку, та підвищуючи рівень компетенції українських фахівців.

На Конференції з питань відновлення України в Лугано, яка відбулася 4-5 липня 2022 року було представлено проєкт Плану відновлення України, який включає три етапи відновлення: “терміново” (2022), “відбудова” (2023-2025) та “модернізація” (2026-2032) [5]. Цим етапам відповідають і три основні цілі плану:

- стійкість: забезпечення стійкої економічної, соціальної та екологічної стабільності на шляху до перемоги.
- відновлення: пошук ефективних рішень для швидкого відновлення найважливіших економічних, соціальних процесів та природних екосистем.
- модернізація: розробка плану модернізації країни, що забезпечить стійкий економічний розвиток та добробут населення.

Пропонований План відновлення включає п'ять ключових принципів: негайний початок, поступовий розвиток, нарощування справедливого добробуту, інтеграцію в ЄС та перехід до зеленої економіки (build back better), а також стимулювання приватних інвестицій та підприємництва.

План включає 15 національних програм, які були об'єднані в три сектори: стратегічний імператив (безпека, інтеграція в ЄС, довкілля, енергетика), сприятливі фактори (поліпшення бізнес-середовища, доступ до екстреного фінансування, макрофінансова стабільність) та рушії відновлення (розвиток секторів економіки з доданою вартістю, освіта, модернізація житла та інші) [6].

Проєкт Плану відновлення України, представлений на конференції в Лугано, містить стимулювання приватних інвестицій та підприємництва як один з п'яти принципів. Це створює додаткові можливості для інноваційних підприємств, які шукають фінансування для розвитку своїх проєктів. Зокрема, національні програми Плану відновлення можуть бути використані як база для створення нових інноваційних проєктів, які б підтримувалися урядом та приватним сектором. Крім того, поліпшення бізнес-середовища та доступ до фінансування можуть збільшити конкурентоздатність підприємств та стимулювати їх інноваційну діяльність.

План відновлення України, який містить стимулювання приватних інвестицій та підприємництва, може дати поштовх для розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Це може стати однією з ключових переваг для розвитку економіки та підвищення рівня життя населення. Однак, переваги інноваційного підприємництва є значно ширшими та більшими, ніж тільки фінансові стимули від уряду. Далі розглянемо основні переваги, які може принести інноваційне підприємництво для регіону.

Однією з головних переваг інноваційного підприємництва для будь-якого регіону є збільшення конкурентоспроможності. Інновації дозволяють підприємствам створювати більш якісні та високотехнологічні продукти і послуги, що підвищує їх привабливість на ринку. Крім того, інноваційні підприємства можуть здійснювати ефективніший контроль якості продукції та послуг, що також підвищує їх конкурентоспроможність [7].

Говорячи про підвищення конкурентоспроможності слід зазначити, що вже майже третина представників українського малого та середнього бізнесу, за даними дослідження Mastercard SME Index [8], розширили свою діяльність на закордонного споживача. 28% українських підприємств, що працюють під час війни, вже розширили свою діяльність на закордонного споживача. Ще 21% планують почати це зробити у майбутньому.

Наразі українські підприємці найбільше продають свої товари та послуги на ринки США (30%), Польщі (27%), Німеччини (13%), Великої Британії (10%), Литви (10%) та Канади (10%).

Серед найбільш пріоритетних ринків, які український бізнес розглядає для подальшого розширення географії продажів такі країни: Польща (61%), Болгарія (13%), Велика Британія (13%), Італія (11%), Молдова (11%).

Основними бар'єрами, які заважають малому та середньому бізнесу вийти на іноземні ринки, є нестача фінансових ресурсів (29%), профільних знань (27%) та брак виробничих потужностей (12%) [8].

Інноваційне підприємництво може допомогти вирішити ці проблеми, оскільки воно засноване на створенні та впровадженні нових ідей, технологій та рішень, які можуть дозволити компаніям конкурувати на міжнародному ринку. Новітні рішення можуть допомогти зменшити витрати на виробництво та збільшити продуктивність, а також забезпечити конкурентну перевагу в контексті глобальних трендів та вимог споживачів. Для того, щоб інноваційні підприємства могли успішно входити на зарубіжні ринки, необхідно також мати знання щодо інтернаціоналізації та експортного маркетингу, що можуть допомогти вирішити проблему профільних знань [9].

Збільшення конкурентоспроможності інноваційними підприємствами сприятиме розвитку господарської діяльності в регіоні. Це в свою чергу впливає на зростання заробітної плати та підвищення рівня життя місцевого населення. Крім того, інноваційні підприємства здатні залучати інвестиції, що сприяє розвитку регіональної економіки та підвищенню зайнятості.

Інноваційне підприємництво може принести регіону значну користь у питанні підвищення виробничої ефективності. Нові технології та підходи до виробництва можуть допомогти підприємствам зменшити витрати на енергію, матеріали та ресурси, покращити якість продукції та знизити час виробництва продукту. Наприклад, використання сучасних машин та обладнання може дозволити збільшити продуктивність та знизити витрати на робочу силу. Крім того, інноваційні методи управління виробництвом, такі як Інтернет речей (IoT) та штучний інтелект (AI), можуть допомогти підприємствам більш ефективно планувати виробництво та зменшити час на усунення проблем [10]. В результаті цього можна збільшити обсяг виробництва та вийти на нові ринки збуту, що позитивно вплине на економіку регіону в цілому. Також важливою перевагою інноваційного підприємництва є можливість розвитку нових галузей виробництва, які в майбутньому можуть стати основою економічного зростання.

У післявоєнний період інноваційне підприємництво може відіграти вирішальну роль у розвитку регіону, сприяючи покращенню інфраструктури. За дослідженням Київської Школи Економіки (KSE), загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури на березень 2023 року складає \$143.8 млрд, мінімальні потреби у відновленні зруйнованих активів зросли до \$188 млрд [11]. Підприємці-новатори можуть розробляти нові технології та рішення для вирішення проблем з руйнуванням інфраструктури які іноді мають тотальний характер. Все це треба відновити: будинки, школи, лікарні, мости, дороги, вокзали, аеропорти, театри, бібліотеки. Запроваджуючи інноваційні рішення, підприємці можуть підвищити ефективність і якість розвитку та обслуговування інфраструктури, зробивши її більш стійкою до майбутніх потрясінь. Це може допомогти залучити нові інвестиції, створити робочі місця та стимулювати економічне зростання в регіоні.

Інноваційне підприємництво може позитивно впливати на соціальний розвиток регіону в післявоєнний період. Перш за все, інноваційні підприємства можуть створювати нові робочі місця, що зменшить безробіття та забезпечить доходи для місцевого населення. Крім того, допоможе вирішувати соціальні проблеми регіону шляхом створення нових продуктів та послуг, які задовольняють потреби місцевого населення [12]. Наприклад, інноваційні медичні технології можуть покращувати якість медичної допомоги, що сприятиме здоров'ю населення регіону. Також інноваційні рішення можуть сприяти покращенню якості життя місцевого населення, наприклад, зменшенню шкідливих викидів в атмосферу, покращенню якості водопостачання, тощо.

Інноваційне підприємництво може сприяти розвитку освіти та науки в регіоні. Зокрема, інноваційні підприємства можуть співпрацювати з вищими навчальними закладами та науковими установами, фінансово підтримувати наукові дослідження та розвиток нових технологій. Це може привести до збільшення кількості науковців та спеціалістів, які працюють в регіоні, та підвищення якості освіти.

Поміж іншого, інноваційні компанії можуть впливати на соціальний розвиток регіону, фінансуючи благодійні та громадські ініціативи. Більш того, інноваційні технології та продукти можуть бути спрямовані на вирішення соціальних проблем, таких як охорона навколишнього середовища, енергоефективність, доступ до медичної допомоги тощо. До цього можна додати, що інноваційне підприємництво може допомогти у зменшенні економічної залежності від інших країн, а також збільшенні експортної потужності України. Наприклад, за допомогою розробки нових технологій та продуктів, компанії можуть знайти нові ринки збуту та залучити іноземних інвесторів.

Інноваційне підприємництво може допомогти в забезпеченні національної безпеки. Зокрема, створення вітчизняних технологій та виробництв, зокрема в галузі оборонної промисловості, зменшує залежність від імпорту та збільшує потенціал для забезпечення національної безпеки.

Висновки і перспективи. Інноваційне підприємництво є ключовим фактором розвитку економіки в умовах війни та після неї. Шляхом створення нових технологій та продуктів, компанії можуть збільшувати свою конкурентоспроможність, підвищувати виробничу ефективність та підтримувати соціальний розвиток регіонів. Водночас, вони можуть зменшувати залежність від імпорту та залучати інвестиції, що сприяє зміцненню економічної незалежності України.

У статті висвітлено переваги, які може принести інноваційне підприємництво для регіону, такі як розвиток нових технологій, створення нових продуктів та послуг, зменшення витрат на виробництво, збільшення ефективності бізнес-процесів та поліпшення якості життя населення. Проте, для досягнення цих переваг необхідно розробити та впровадити ефективну стратегію в галузі інновацій, яка б була підтримана всіма вітчизняними інноваторами та експертними групами. Для подолання бар'єрів, які заважають малому та середньому бізнесу вийти на іноземні ринки, можна використовувати інноваційні підходи, які дозволять знизити витрати на виробництво, покращити якість продукції та послуг, а також підвищити конкурентоспроможність. Отже, інноваційне підприємництво може стати суттєвим фактором розвитку економіки України, якщо будуть вжиті необхідні заходи для його підтримки та розвитку.

Перелік використаних джерел.

1. Гавриш О. М. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування / О. М. Гавриш, В. П. Пильнова, О. В. Пісковець. // *Економіка та держава*. – 2020. – №12. – С. 109–113.
2. Івченко О. Ю. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку економіки України. / О. Ю. Івченко, К. М. Крикуненко. // *Економічний вісник Донбасу*. – 2018. – №3. – С. 141–146.
3. Гальцова, О.Л. (ред.) *Розвиток економіки України: трансформації та інновації*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2017.
4. Яцкевич І. В. Інноваційна політика України у післявоєнний період / І. В. Яцкевич. // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 39. – С. 39–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>

5. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022: Lugano Declaration' (Lugano, 4–5 July, 2022). Access mode: https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine-recovery-conferenceurc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022?fbclid=IwAR04Jkb7H_VdMjopNiaUeRNjkbvdm4yh0OwIUESbJnmrRvvSq5qIowzxpK
6. Указ Президента України № 266/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни». Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
7. Paunov C. The innovation–productivity relationship in developing countries: A meta-analysis of firm-level empirical research / C. Paunov // *Research Policy*. – 2020. – № 49(8), 88-103.
8. Дослідження стану українського малого та середнього бізнесу, що було проведено компанією Gradus на замовлення Mastercard у червні 2022 року. Режим доступу: <https://www.mastercard.com/news/eemea/uk-ua>
9. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу : тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с. DOI: 10.31617/k.knute.2023-03-23
10. Teece D. J., *Profiting from innovation in the digital economy: Enabling technologies, standards, and licensing models in the wireless world* / D. J. Teece // *Research Policy*. – 2018. – № 47(8). – P. 1367-1387.
11. Офіційний сайт Київської школи економіки. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Режим доступу: <https://kse.ua/ua/kse-department/kse-institute/>
12. Sanchez J. C., *Innovation, Entrepreneurship, and Economic Development: A Review of the Recent Economic Literature* / J. C. Sanchez // *Journal of Developmental Entrepreneurship*. – 2020. – № 25, С. 198-204.

References (BSI):

1. Havrysh O. M., Pylnova V. P. & Piskovets O. V. (2020), “Innovative entrepreneurship: essence, meaning and problems in modern operating conditions”, [*“Innovatsiine pidpriemnytstvo: sutnist, znachennia ta problemy v suchasnykh umovakh funkcionuvannia”*]. *Economy and the state*, pp. 109–113.
2. Ivchenkova O. Yu. & Krykunenko K. M. (2018), “Innovative entrepreneurship as a component of the economic development strategy of Ukraine”, [*“Innovatsiine pidpriemnytstvo yak skladova stratehii rozvytku ekonomiky Ukrainy”*]. *Economic Bulletin of Donbass*, 3, pp. 141–146.
3. “Development of the economy of Ukraine: transformations and innovations”, [*“Rozvytok ekonomiky Ukrainy: transformatsii ta innovatsii”*], textbook, total. ed. O. L. Galtsova, Zaporizhzhia: Helvetica Publishing House, 2017.
4. Yatskevych, I. V. (2022), “Innovative policy of Ukraine in the post-war period”, [*“Innovatsiina polityka Ukrainy u pislivoiennnyi period”*]. *Economy and society*, 39, pp. 39–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>
5. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022: Lugano Declaration' (Lugano, 4–5 July, 2022), available at: https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine-recovery-conferenceurc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022?fbclid=IwAR04Jkb7H_VdMjopNiaUeRNjkbvdm4yh0OwIUESbJnmrRvvSq5qIowzxpK
6. Decree of the President of Ukraine No. 266/2022 "Issues of the National Council on the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War", [*“Pytannia Natsionalnoi rady z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny”*], available at: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
7. Paunov, C. (2020). The innovation–productivity relationship in developing countries: A meta-analysis of firm-level empirical research. *Research Policy*, 49(8), pp. 88-103.
8. Study of the state of Ukrainian small and medium-sized businesses, which was conducted by the Gradus company on behalf of Mastercard in June 2022. available at: <https://www.mastercard.com/news/eemea/uk-ua>
9. Problems and prospects of the development of innovative activity in Ukraine: challenges of wartime: theses add. XIV International of the business forum (Kyiv, March 23, 2023), resp. ed. A. A. Mazarakı, Kyiv: State trade and economy University, 2023. – 197 p. DOI: 10.31617/k.knute.2023-03-23
10. Teece, D. J. (2018). *Profiting from innovation in the digital economy: Enabling technologies, standards, and licensing models in the wireless world*. *Research Policy*, 47(8), pp. 1367-1387.
11. Official website of the Kyiv School of Economics. “A report on the direct damage to the infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine a year after the start of the full-scale invasion”, [*“Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy za rik vid pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennia.”*], available at: <https://kse.ua/ua/kse-department/kse-institute/>
12. Sanchez, J. C. (2020). *Innovation, Entrepreneurship, and Economic Development: A Review of the Recent Economic Literature*. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 25, pp. 198-204.